

Henri Michaux skrev och målade »för att hålla sina demoner i schack«

|| Henri Michaux (1899–1984), den mångfasetterade författaren och bildkonstnären, började att läsa medicin men gick sedan över till skrivande, tecknande och målade »för att hålla sina demoner i schack«. Han led hela livet av maniska och depressiva svängningslägen och asteni. Han kämpade för att få »fotfäste på stranden«. Han hade också ett antal fysiska sjukdomar som anemi, angina pectoris och senare osteopati. En krossad armbåge gjorde så småningom att hans högerhand blev obrukbar.

Michaux föddes i en borgerlig familj i Namur i Belgien. Redan tidigt visade han tydliga tecken på både mental och fysisk skörhet, och han hyste en allmän existentiell olust. Han hade en sjuklig rädsla för att »assimileras« socialt, kulturellt och senare estetiskt. År 1922 lämnade han för gott sin familj och sitt fädernesland. Han avbröt sina medicinska studier, tog hyra på en båt och började ett långresande till Sydamerika, Indien, Kina, Japan och Sydostasien.

Så småningom slog han sig ned i Paris, gifte sig där och blev med tiden naturaliserad fransman.

Tecknandet och målandet, som han påbörjade omkring 1927, var ett »språk« som var hans eget och som gav honom stora känslomässiga uttrycksmöjligheter: »Jag målar som jag skriver. För att upptäcka och återupptäcka mig själv. För att finna mitt verkliga jag.«

Precis som han i sitt omfattande författarskap nyttjade en mängd olika genrer använde han i sitt konstnärskap ett flertal tekniker: akvarell, gouache, teckning, frottage, litografi och andra grafiska metoder. Han målade också i olja, endast små oljor på uppklistrade papper, då han var allergisk mot terpentin. Dessutom kände han att mediet inte lämpade sig så bra för hans snabba spontana gester.

Michaux tillhörde aldrig den samtida, parisiska surrealistgruppen. Han godtog inte heller surrealisternas drömforskning och det freudianska »undermedvetna«. Fenomenologisk forskning låg i tiden, och Michaux ville genom egna undersökningar av »jaget« bli

»bättre än Freud«. Han ville nå sitt psykes yttersta gränser – »son lointin intérieur« eller, som han också uttrycker det, »le ventre« (magen).

Omkring 1954 inledde Michaux under viss läkarkontroll sina droglaborationer med bl a meskalin och hasch. Han framhöll dock starkt att han inte var att betrakta som drogberoende, snarare som en renlevnadsmänniska. Han hamnade i kaos och svåra ångesttillstånd och måste ta motmedel.

Erfarenheterna gav upphov till en omfattande produktion, såväl litterärt som bildmässigt, den senare mycket beroende på starka visuella upplevelser. Han sökte följa de strida bildströmmarna och de ytterst snabba bildväxlingarna, vilket resulterade i ett avsevärt antal teckningar med bläck och färgkritor. Det konstnärliga resultatet uppvisar bl a de medicinskt numera tämligen välbekanta neurologiska mönster som brukar uppträda vid förändrade medvetandetillstånd (FMT), bl a olika typer av skotom, raster och cellmönster.

Michaux hade övergivit katolicismen för indisk spiritism och praktiserade indisk-buddhistisk Yoga-meditation, närmast dagens transcendentala meditation (TM). Han fastade regelbundet, något som också ger upphov till FMT.

Michaux var synnerligen beläst och följde med intresse tidens utveckling, om än med skepsis inom såväl naturvetenskapliga som humanistiska vetenskaper. Han var förtegen när det gäller språkligt konstnärliga influenser. Den rumänske surrealisterna Victor Brauners piktopoesi (1925) bör han dock ha varit bekant med. Bland konstnärer framhöll han tre: främst Paul Klee men även Max Ernst och Giorgio de Chirico.

Det kinesiska skriftspråkets estetisk och mångfaldiga tolkningsmöjligheter utgör också en bas för hans konstnärliga språk-bildverksamhet i form av kalligrafi samt ideo- och piktogram. Tecknandet med bläck och tusch löper till en del jäm-sides med hans poetiska författarskap.

I »Saisir« (Gripa) 1979 sammanfattar Michaux träffsäkert i prosapoem illustrerade med bläckteckningar sitt konstnärliga mål. Han bemödar sig ständigt att befria sig från former som har likheter med den yttre verkligheten, något som han finner mycket svårt. Han ger dock inte upp målet att skapa ett abstrakt, grafiskt språk och att »översätta innehållet, hemligheten bakom vardagliga, återkommande men icke desto mindre sällsamma tillstånd; och allt är översättning på varje nivå och i varje riktning mot det mer ogripbara«.

Slutorden »vers accomplissement«

»Vers accomplissement« (mot fulländning) är en bläckteckning bestående av horisontella band i form av tre »verser«, i några rader avbrutna av runda små fläckar. Ur Michaux H. Saisir. Montpellier: Fata Morgana; 1979.

(mot fulländning) utgörs av en teckning bestående av horisontella band i form av tre verser, i några rader avbrutna av mer eller mindre runda små fläckar. Han använder ofta punkter (...) i sin poesi, kanske för att skapa eftertanke hos läsaren eller »kortslua« en dikt.

Michaux fick trots uttalade personliga handikapp och svåra prövningar ett långt liv. Hans mycket omfattande litterära verksamhet har krönts med framgång. Som konstnär är han känd världen över, och han är fortfarande aktuell. Man kan t ex nämna den danska konstnärinnan Kirsten Ortweds Raoul Wallenbergmonument på Nybroplan i Stockholm, vilket otvetydigt leder tanken till Michauxs tuschteckningar eller litografier i skulptural »översättning«.

Lisbeth Ollner

psykolog, fil kand, konstvetare, Lidingö

Referenser

- Fintz C. Expérience esthétique et spirituelle chez Henri Michaux. Paris: Espaces littéraires; 1996.
- Fjellström R, red. Se Michaux. Nordingrå: Ordström; 1986.
- Le Bouteiller A. Michaux: Les voix de l'être exilé. Paris: Éd l'Harmattan; 1997.
- Mason RM, Cherix C. Henri Michaux les estampes 1948–1984. Genève: Musée d'Art et d'Histoire; 1997.
- Michaux H. Henri Michaux: Emergences–resurgences. London: Thames & Hudson; 2001.